Any IV. Barcelona 28 de Febrer de 1874. Núm. 6.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . 1 »		

SUMARI.

Lo poeta Anselm Clavé; per *Celestí Barallat y Falguera*.—Strauss y Gladstone; per *Lluis Cutchet*.—Á un rossinyol (poesía); per *Joseph Anselm Clavé*.—Del respecte als monuments arquitectónichs; per *Macari Planella*.—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—Á Joseph Anselm Clavé (sonet); per *Francesch Ubach y Vinyeta*.—Lo castell de Vilatorta; per *Joaquim Salarich*.—Inventari de la Tresoreria de la Séu de Girona; per *Fidel Fita*.—Voreta 'l riu (poesía); per *Joseph Serra y Campdelacreu*.—Bibliografía; per *Gayetá Vidal y Valenciano*.—Teatres; per *R*.—Novas.

LO POETA ANSELM CLAVÉ.

RECORTS DE 1858 Á 1864.

I.

Prop de la tomba d' un artista á qui Barcelona ha estimat de veras á despit de las petitas miserias dels partits polítichs, preném avuy la ploma, no precisament per escriure un judici crítich, sino per alentar lo cor recordant aquells dias en que sa obra nasqué per ferse popular en tot Catalunya; recordant aquellas vetlladas en que, en los jardins d' Euterpe, sentíam tots en comú l' amor á l' art, l' amor á la naturalesa y l' amor á la pátria.

Feya algun temps que 'N Josep Anselm Clavé, era director de la societat coral dels Camps Elíseos, sense que Barcelona sapigués apenas la seva existencia. Tot d' un cop la societat coral se trasladá desde 'ls Camps Elíseos als nous jardins qu' acababan d' establirse baix la denominació de jardí *de la ninfa*. Aquella ninfa desconeguda va saberse ben prompte qu' era la musa Euterpe. Lo poeta Clavé deixá las imitacions y las composicions castellanas, y vá donar al públich «las flors de maig.» Quinse dias despres «las flors de maig» eran cantadas en lo Pirineu y en lo camp de Tarragona: lo poeta ignorat dels seus compatricis era ja l' mes popular dels nostres poetas: la poesía verdadera habia triunfat de la poesía pedantesca: la poesía de las salseredas habia demostrat una vegada mes que portaba molta ventatja sobre la poesía dels pergamins y dels jochs de paraulas. ¡Hermosos dias deguéren ser aquells per lo poeta Clavé al trobarse comprés per tots los catalans de bona mena! ¡Hermosos dias deguéren ser aquells per lo poeta Clavé al trobarse aplaudit ab desinterés y entussiasme per lo mérit intrínsech del seu idili; al trobarse ab la seguritat de que sa pátria seguiria l' dòll de la seva inspiració artística, per tant que eixa inspiració no deixés de ser fresca, que no deixés de ser catalana com á son principi!

Corríam á las horas una temporada de pau y sossego com difícilment ha de tornar á véurela la generació qu' avuy trepitja la nostra terra. De la vella política y de la literatura romántica del any 1830 no n' quedaban ja sino alguns ressabis, y l' esperit ample y liberal dominaba afortunadament desde la capital de la Nació fins al últim recó de las provincias. De la revolució que mes tart habia d' agitar tant y tant la Espanya se n' veyan á las horas los primers síntomas; y si ateném únicament á las ideas que la preparaban podrém dir qu' eran dos los centres d' ella: lo fals Hegelianisme de la Universitat de Madrid y l' republicanisme democrátich que s' anaba desplegant en Catalunya. Com influíren estas circunstancias en lo poeta Clavé no es dificil endevinarho: per un costat la pau y la llibertat li daban espay per compondre detingudament, y li proporcionaban la concurrencia del públich: per altre costat la idea reformadora, simpática al seu esperit, li daba vigor per enlayrar las suas aspiracions, juntant en un sol desitj l' amor al benestar social y l' amor á la poesía y á la música. Era ja impossible que tornés enderrera en lo seu camí, puig habia trobat la unitat per las sevas tendencias. Clavé poeta, Clavé catalá, Clavé polítich, fóren desde aquell instant un sol home. La seva escola poética tenia per fonament l' amor á la naturalesa sensilla, lo despreci de la erudició, de la pedanteria, fins de la tradició histórica. La seva escola política no era altre cosa que la traducció del mateix pensament: com lo autor del *Emili*, com tots los demócratas de cor generós, fundaba las sevas ideas políticas y socials en l' amor á l' home sensill, á l' home jornaler, á l' home que no ha rebut instrucció escolástica y en qui s' troba sovint mes sentit comú qu' en altres homes que s' arros-

segan per las aulas. Fundar societats corals: compondre cants poétichs: preparar l' esdevenir per la democracia: tal fou la tasca d' En Clavé. Los que no participabam en bona part de las sevas ideas, los que presumiam que com á polítich habia de véure defraudadas moltas de las sevas esperansas, no podém menos de ferli justicia reconeixent qu' aqueixa tasca l' ha complerta ab llealtat y noblesa, que l' ha complerta ab enteresa de cor, y que, guiat per lo natiu bon gust que l' distingia, ha contribuit á donar á las classes jornaleras de Catalunya certas delicadesas de sentiment y de criteri á que desgraciadament no estan acostumats los jornalers de algunas altres provincias.

Com á fundador de las societats corals de Catalunya diuhen qu' En Clavé inspiraba recels al gobern de la Nació; pero es lo cert que aqueixos recels ó no existiren ó no s' donaren á coneixer en la millor época de la obra poética de 'N Clavé. Sols aparaguéren los recels cuan las tendencias del gobern se cambiáren; cuan conservadors y reformistas exageráren la seva acció, cuan s' abandoná ja definitivament la lluyta de las ideas per acudir á las situacions de forsa material y de violencia moral en totas las esferas. A las horas fou cuan desde Madrid se declará una guerra formal als poetas de Catalunya y á la nostra estimada llengua materna: á las horas fou cuan se *prohibí* lo Teatre catalá, cuan se vigilaren los Jochs Florals y cuan la visita del gran poeta Mistral á Barcelona posá en ridícula alarma á certs famosos agents de policia. Pero en la época en que comensáren á cantarse «las flors de maig» cap d' aquets conflictes habia tingut lloch encara, y l' esdevenir de nostra literatura apareixia assegurat per l' amor de tots los fills de la terra, y per la ilustració y tolerancia dels que dirigian lo timó polítich. En Clavé, donchs, pogué donar los primers passos importants en sa carrera artística en mitj de las circunstancias mes favorables que podian presentarse.

Fruit d' aqueixas circunstancias en part, si bé, despres de tot, fruit del especial enginy del nostre poeta, fóren las composicions catalanas «las ninas del Ter» «coro á Montserrat», «la queixa de amor» «la font del roure,» «la nina dels ulls blaus,» «lo pom de flors,» «cap al tart,» «lo somni d' una verge» y «la toya de la nuvia» á las que s' hi afegí ben prompte l' albada «de bon matí» y poch després los dos coros «los pescadors» y «la brema» que s' distingeixen tal vegada per un major traball reflexiu en sa composició y per menor espontaneitat en las melodias. Cada composició nova que sortia era celebrada per lo jovént com una verdadera festa: s' aprenia de memoria: s' cantaba per tot arreu: ningú s' cansaba d' aplaudirla, y s' esperaba ab afany lo dia en que 'N Clavé n' faria un altro. 'N Clavé habia arribat á ser un element essencial de la vida de Catalunya. La Catalunya que vivia de debó; la que sentia, y pensaba, y traballaba; no la Catalunya (si es qu' existia en alguna part) que s' perdia en mitj de la murmuració y de la crítica negativa;la verdadera Catalunya, dihém donchs, tenia á 'N Clavé per lo seu poeta, concedintli un honor á que de molt temps no habia arribat cap home de lletras. 'N Clavé, per sa part, pagá molt bé son deute de patriotisme. Vingué la guerra d' África y tots los partits polítichs s' aixecáren com un sol home y enpunyáren lo pendó de la pátria. Lo Madrid literari va cantar la gloria nacional en lo celebrat *Romancero*. Anselm Clavé, en nom de Catalunya, compongué á las horas «los nets dels almugavers.» Fou estrenada esta composició, si no 'ns es infiel la memoria, en lo Teatre del Liceo, y 'ls aplausos del públich probáren á 'N Clavé que si habia espressat bé la dolsura en las pastorelas, no habia deixat de ser bon mestre en l' estil bélich. Avuy som, y ningú dels que recordém aquella época pot senti' «los nets dels almugavers» sense conmóurers'.

Per aquell mateix temps va publicar 'N Clavé una que n' podriam dir *cansoneta de saló*, que, ab lo títol de «l' anyorament,» fou cantada y repetida per algunas veus argentinas que comprenguéren bé tota la seva delicadesa.

Junt ab los coros catalans se cantaban en los concerts d' Euterpe—que á la fi fóren trasladats novament als Camps Elíseos— varias composicions castellanas del mateix Clavé (especialment balls coreats), y entre aquellas lográren ferse populars «*la invocacion á Euterpe*» «*la verbena de San Juan*» «*las galas del Cinca*» y la barcarola «*al mar*.» Entre las catalanas figuran, ademés de las indicadas, la redova titulada «la violeta», y l' himne «la gratitut», escrit en pocas horas pera la gran festival del 5 y 6 d' Octubre de 1861, un dels mes bonichs torneigs artístichs qu' haje presenciat Barcelona. «La fontada» «la edat ditxosa» «los xiquets de Valls» y l' himne castellá «*gloria á España*» perteneixen á temporada mes moderna que las anteriors, y representan lo que podriam dir l' últim acte dels concerts d' Euterpe.

Difícil es en las cantatas de género popular que la lletra y la música se corresponguian en cuant á estil y en cuant á mérit; y en general, en tota classe de cants, no sol repetirse lo que lográren tant bé Romani y Bellini en lo llibret y partitura de la *Norma*, es á dir: que tenint la música y la lletra valor independent, tinguessin axi mateix correspondencia d' estil, y juntas se realsassen l' una per l' altra. En la major part dels casos lo que s' observa es que la lletra es descuidada per acomodarse á las exigencias de la composició musical; qu' es truncada per no poder seguir á la música en son vol lírich; que contribueix en alguns punts principals al efecte estétich del conjunt, pero que no sufreix l' aislament, que no conserva valor propi molt notable com á obra merament literaria. Aixó es lo que s' observa també en algunas de las composicions d' En Clavé, ademés de certas incorreccions literarias nascudas d' altres causas; pero es just observar que fins en aquellas composicions en que la lletra té menos importancia s' hi troban fragments dignes d' atenció que revelan las bonas disposicions del poeta. No per aixó convindríam en

que las poesías d' En Clavé deguin llegirse en colecció, principalment com á obras literarias: ans al contrari: creyém que l' qui no ha sentit los cants del nostre poeta en tota sa integritat no pot judicar del seu mérit ni del seu efecte; pero seria, al nostre entendre, un' altre equivocació, y no petita, lo olvidar fins á quin punt lo vers, lo concepte, ha contribuit á la popularitat d' En Clavé, y no fer esment, ademés, de que algunas de las poesías descriptivas y la subjectiva «l' anyorament» conservarian un verdader valor de conjunt y de detall lo dia en que desgraciadament s' olvidés la preciosa música que las acompanya. De tot lo qual se segueix lógicament, que lo nom de *poeta* qu' habém dat á Anselm Clavé es tan just y tan adecuat al seu talent com lo nom de bon compositor musical, que no li han negat los mestres y professors quan han parlat ó han escrit sobre 'ls seus coros.

Aixis ho entenïam nosaltres; aixis ho entenia la generalitat de Barcelona en la época á que venim referintnos en aquest article; época en que las cuestions literarias, si no s' miraban desde un punt de vista elevadíssim tampoch se reduían á cuestions de microscopi; época en que l' diccionari y la ortografía no habian pretés posarse á devant de la verdadera estética; época en que las donas de Barcelona no s' habian convertit en *dones* ni las estrellas en *estrelletes*; época, en fi, en que la literatura catalana vivia una vida relativament robusta, original, confiada, y en que si eran permesas las imitacions no s' toleraban tan fácilment los *plagis* ni las malas copias.

Continuarém aquests recorts en l' article próxim, presentant directament la poesía d' En Clavé á la consideració dels lectors de LA RENAXENSA.

C. BARALLAT Y FALGUERA.

STRAUSS Y GLADSTONE.

Acaba de venir de Alemanya la nova de que ha baixat al sepulcre lo doctor Strauss, un home de molta fama en lo mon filosófich. En las terras del Nort lo nom de Strauss significa lo mateix que en los paisos de la raça que n' diuhen llatina significa lo de Renan, vulgarisador en aquestas parts de Europa de certas opinions de Strauss, mestre regonegut del escriptor francés. Poch mes fá de dos anys se ocupaba de Strauss en Inglaterra lo primer ministre Mr. Gladstone, pronunciant un discurs verdaderament notable sobre la educació en un col-legi de Liverpool. M. Gladstone, després de donar los millors consells sobre lo estudi, la aplicació y los premis, deplora las moltas manifestacions de incredulitat religiosa que habem de presenciar en aquesta centuria, y començat est tema, continúa dihent:

«No penso afligirvos ó cansarvos molt temps sobre aquest punt; unicament vos citaré un escriptor que no es inglés, un alemany il-lustrat, lo doctor Strauss. Lo seu nom es molt mes conegut que l' de cualsevol altre escriptor inglés que seguesca la mateixa bandera. Ha empleat tota una vida en lo que ell té sens dubte per una bona causa, y jo n' parlo ab lo respecte que es de justicia degut á son talent, á sa gravedat, y á la cortesía ab que, al menos per lo que jo he vist, manifesta en la discussió envers sos adversaris, tot seguint en sa trista, sa desesperada empresa. Strauss ha publicat enguany (1872) un llibre que té per títol: *La antigua fé y la nova*. Ja en lo prólech posa resoltament la cuestió de sí, considerant lo actual estat de la ciencia, hi ha encara motiu pera conservar un culto, de cualsevol forma que sia. ¿Per qué, pregunta en son nom y en nom del partit que en Alemanya segueix sa veu y del cual ell pretén que correspón á la idea nova, per qué hauriam de véurer separadament constituida cap societat religiosa, quan ja tenim en lo Estat tot lo necessari, ço es, escola, ciencia, arts? En lo primer capítol pregunta: ¿Som encara christians? y després de un exámen minuciós conclou, sempre referintse á la idea nova, que si honradament volem dir la veritat, habem de respóndrer que ara no som ja christians. Aixó no basta, no obstant, continúa Strauss. Per ell la cuestió essencial es si habem de tenir encara religió, ó ja no habem de tenirla. Aquest es lo assumpto del segon capítol, y aquí troba que no existeix un Deu personal, que no hi ha un estat futur, que los difunts ja viuhen en la memoria del's qui quedan, y que aixó es lo suficient. Posat en semblant terreno, poch li costa ja resóldrer la sua cuestió. Tots los cultos religiosos han de abolirse; fins lo parlar de divins oficis es indigne de un home. Així, donchs, en lo sentit que fins avuy ha tingut la paraula *religió*, la sua resposta es que no n' habem de tenir mes. Ab tot, procedint, com acostuma, ab recomanable franquesa, confessa que ab alguna cosa ha de omplir lo vuyd que ha fet: *he admits that he ought to fill vith something the void vhich he has made*. Y en efecte, així ho fa. En lloch de Deu, nos dona lo que anomena Tot, ó Univers. Aquest Tot ó aquest Univers, no té, segons ell, sentit interior del be ó del mal que pot fer, no té conciencia, ni té rahó. Pero, té ordre y lley, y per tant lo creu digne de una verdadera veneració, de un nou culto, que ell demana per son Univers, del mateix modo que l' demanan pera son Deu los devots de la fé antigua. Li apar al doctor Strauss que no conformarse ab tal doctrina es vera absurditat, y fins blasfemia.

«Y aquestos no son deliris de un maniátich foll, ó de una imaginació molt entusiasta y fortament excitada com sembla la de Comte, sinó que son conclusions formals, presentadas després de un elaborat raciocini, per un home de molta instrucció, y al menos judicant per la forma, de ánimo tranquil y moderat, que est any mateix nos ha sigut recomanat en la nostra Inglaterra per un altre apóstol de la idea nova, com un del's sabis per qui, si tenim bon judici, habem de deixarnos guiar en tot lo que pertany á fé religiosa. Encara que tingués capacitat y temps, no faria aquí cap esforç

pera refutar semblant doctrina; no tinch cap temor de que la sua exposició puguia seduhirvos, com tampoch hi ha necessitat de calificarla ab duresa, car prou per sí mateixa s' califica. Ni vull dirvos que sia molt extraordinaria ma pena al créurerme obligat á parlarvos á la edat vostra de aytals conclusions, perque es de esperar que ellas produhirán una reacció forta, donant á aquells, que no tenen en la deguda estima una herencia que costa ben cara y que poden haber començat á entrar per mals camins, ocasió de considerar, mentre hi son á temps, ahont eixos camins podrian conduhirlos.

«Tal volta en cap part del's seus escrits se mostra Strauss tan vehement, com quan parla de la inconsecuencia del's qui acceptant las suas premissas, se resisteixen á adoptar las consecuencias. Y aquí dech dirvos que aquestas opinions distan molt de ser de producció exclusivament germánica. També hi ha autors massa llegits entre nosaltres, que s' pláhuen en propagar iguals ó molt semblants principis, fentho alguns ab singular atreviment. Al prepararvos pera entrar en los combats de la vida, vos prego no olvideu que l' esperit de negació ha desafiat á mortal batalla á totas las religions, y molt particularment á la que professam nosaltres. Jo m' permetré sobre aixó fervos algunas observacions, que espero no serán sens alguna utilitat. Al entrar en lo mon, molt sentireu parlar de la conveniencia y del plaher de entregarse á la llibertat de pensament, y no hi ha dubte que l' home que deixa de apreciar la llibertat de sos pensaments mereix esser considerat com considera Homero á un esclau, solament com mitx home. Me sembla que Sant Pau no era molt contrari á la llibertat de pensament quan invitaba al's qui l' seguian á probarho tot; sols que aniria terriblement extraviat quan afegia: «pero, ateniuvos ab energía á lo que en realitat sia bó.» Alguna cosa hi habia donchs, segons Sant Pau, mereixedora de que los seus neófits s'hi atinguessen fermament, quan encomanaba á un del's mes volguts que guardés bé lo que se li habia confiat; habentnos ensenyat un altre apóstol á sostenir valerosament la fé de tots los Sants. Pero, lo libre pensament de que tant sentim ara parlar, mes que libre sembla errant á la ventura, com barca sensa rumbo perduda en los deserts del mar, y anant ahont la pórtian vents y onas.

«També sentireu parlar, amiguets meus, ab molta frecuencia del progrés de la época present, y del atrás de las passadas. Y verdaderament ha sigut aquesta una época admirable, pero no habem de exagerar. Ha sigut, y es realment, época de inmensa activitat, tan mental com material; pero ab tot aixó no es época que abundia en esperits de primer órdre, destinats á esser los grans mestres inmortals de las generacions futuras. Se ha sabut fer aplicació de vastas forças de la Naturalesa, pero lo poder intel-lectual empleat no s' ha de judicar per la sola extensió del 's resultats. La invenció y perfeccionament de eixa maravella del viatjar, la locomotora, no ha necessitat tal vegada mes força mental y mes paciencia, que la invenció y perfeccionament de eixa altra maravella de la música, lo violí. —En la esfera material, los progressos son brillantísims, en la social també son grans y nobles, be que sempre sembla que dónan lloch á una successió de nous problemas, que casi se n's presentan insolubles. En la esfera del pur enteniment, dubto que la posteritat nos posia tan alts com nosaltres mateixos nos posam. Pero, lo que mes desitjo que tingueu present, es que revela una arrogancia insoportable lo donarse ayres de infinita superioritat sobre los hómens de altres temps... En aquest mon podem avançar á salts, pero únicament á passos lentos, y encara no sempre ben ferms, va l' home millorant y gradualment elevantse á las alturas de la vida.

«Oiréu dir, bons jovenets, mes de una vegada que per las divisions entre christians es impossible saber de cert en que consisteix lo christianisme; pero no obstant las divisions, hi ha unitat en aquellas doctrinas mes altas que tots sostenen. Fa prop de mil cinch cents anys, anys de la mes continuada activitat que lo mon hagués may vist, que las memorables controversias sobre la Persona del Redemptor y sa divinitat foren, després de una prolongada inquietut, determinadas y resoltas. Desde aquells temps fins ara, de una ó altra manera, á pesar de tantas alteracions y tants cambis, mes, si, molt mes del noranta nou per cent del's christians han regonegut unánimes la encarnació y la divinitat de Jesu-Christ, Senyor nostre, com las veritats cardinals, centrals, de la religió que nosaltres professam. Algun conort podem, donchs, trobar, algun esperit de fraternitat y alguna gloria, en las edats passadas, com igualment alguna esperança per lo esdevenidor...»

Aquí M. Gladstone fa algunas reflexions sobre la responsabilitat devant de Deu respecte á actes y opinions de la criatura humana, y acaba de la manera següent:

«...Y si en materia de religió permetem al orgull y á la perversitat interposar un núbol entre nosaltres y la veritat á fi de que no pugam véurerla, la falsa opinió que formarem no será mes que la mafestació de aquest orgull nostre y la perversitat interior, de que ab justicia habem de esser responsables..... En una vida christiana, amichs meus, trobareu la millor defensa contra certas novedats, adquirint hábits de sobrietat respecte al cós com respecte al esperit. Procurau no engolfarvos massa en cuestions que no hajan de conduhirvos á un fi saludable, suspenent á vegadas lo judici, y regoneixent sens temor cuan poch extensos son los límits del nostre enteniment. No penseu precipitadament que á nosaltres se n's hajan obert carreteras pera anar á la veritat, ocultas fins ara á la familia humana... Trist es estar cegament somesos á la autoritat, pero no es menos trist negarli lo respecte que de rahó li correspón. Sens recomanarvos una adhesió servil al passat, consideraulo ab gratitut y reverencia, acceptant de ell lo visible y lo invisible com patrimoni comú, que á cada cual

per sa part li toca conservar y millorar en lo que puga mentres visque.»

Poch comentari farem sobre la elevada lliçó de M. Gladstone, qui al mateix temps que una eminencia política y económica, es una eminencia literaria. Fins fóra de poca cortesia oferir al lector la nostra prosa inmediatament després de tanta riquesa. No es de bon gust, després de un plat exquisit, presentar viandas massa ordinarias. Per altra part, tothom sab que Mr. Gladstone ha viscut per espay de molts anys en los mes alts Consells de la Gran Bretanya, ço es, del Imperi mes gran de la terra. Lo imperi romá, en la época de sa major prosperitat, distaba molt de esser tan vast y tan poderós. Al mateix temps M. Gladstone es director ó cap del partit liberal de Inglaterra, y es bó se sapia per tots com pensa en religió un gobernant tan il-lustre, considerat universalment com un del's primers hómens de Estat que Inglaterra haja tingut. Hi ha gent que creu, ó sembla créurer, que liberal y irreligiós son dos adjectius sinónims; ab est llenguatge de M. Gladstone, qui sia de bona fé quedará desenganyat. Y cualsevol que coneguia un poch lo que son societats humanas pensará necessariament com Mr. Gladstone, cual vot es de tanta major força, quant á sa llarga experiencia y á un privilegiat talent reuneix una probitat notoria, una austeritat de costums per amichs y per adversaris proclamada. Lo mateix Robespierre, després de haber contribuit molt temps á que en la terra de França se escampés sang com si fos aygua, acabá per obrir los ulls, y volgué que tot lo mon fos testimoni de sa conversió á las fundamentals veritats religiosas; desgraciadament aquell terrible sectari se convertí massa tard. Abismes hi ha tan fondos, que quan s' hi ha caygut may mes s' en pot eixir. Las societats humanas necessitan de tota necessitat una llum moral, així com lo mon necessita una llum física. Aixó be ho comprenen aquells verdaders enemichs de tota societat, quan començan proclamant lo ateisme. Fóra Deu, fóra manaments de sa lley, y per consegüent, fóra cohesió social. Per mes que la química del diable travalli nit y dia, mas inventará un disolvent com lo ateisme, encara que hi haja algú que de bona fé creguia lo contrari. Lo pobre Cabet ne feu lo trist experiment en sa Icaria. *Deu es lo mal*, deya lo extravagant Proudhon, qui sabia que atacant ó negant á Deu, feya obra de destrucció. Y aqueixa obra Proudhon la feya obertament: *destruam et ædificabo*, tal era son superbo lema. Proudhon tingué un deixeble predilecte, entusiasta del's principis de arquitectura de son mestre, y qui poch després de mort lo oracle, pogué véurer un ideal de gobern sensa Deu en aqueix Vesúvi social anomenat París. Habem de créurer que si 'l cap del deixeble estaba extraviat, lo cor era bó, puix que patí mort desastrosa per haberse volgut oposar á saturnals de horror y de infamia batejadas ab un nom polítich. ¡Senyor Omnipotent, l' hóme á qui ab mes esperança confia la missió de conservar la flama revolucionaria lo mateix Moisés de la demagogia contemporánea, mort per reaccionari! Teoristas que de bona fé creheu realment que pot edificarse sensa esperit religiós, la experiencia vos condemna, y vos condemna igualment la rahó, unida á la Fé: *nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam*. Individualitats mes ó menos altivas atacarán sempre inútilment la montanya de veritat que aqueixas sagradas paraulas contenen.

La religió uneix, amarra, lliga ab força, *religat*; la irreligió produheix y ha de produhir lo efecte contrari. Hi ha hómens que comprenen com nosaltres mateixos la certesa de lo que estam dihent, pero emplean la negació pera destruir, proposantse anticipadament emplear la afirmació saludable pera la reconstrucció que ells sols volen dirigir. Aquestos son los malvats de la Historia. Charlatans de llibertat primerament, ab facilitat se transforman en charlatans de religió, burlantse sempre de tot bon principi, perqué han nascut hómens de tiranía. Sols las nacions en decadencia solen esser teatro de sos desvergonyiments. Malaventurada es la terra ahont tals cínichs ó tals malfactors prosperan.

Y aquí es just anyadir que ara no aludim en lo que se acaba de manifestar al Doctor David Federich Strauss, que si ha fet demagogos, tot indica que com á ciutadá ha sigut sempre home de ordre; ell no inventá la negació de un Creador personal y intel-ligent, pero se adherí ultimament ab viu ardor á la trista teoría.—No obstant, no son aqueixas teorías que fan la fortuna de las nacions. Inglaterra se ha engrandit per lo bon judici del's seus habitants, que han procurat la aliança de la idea religiosa y de la idea liberal, com per la mateixa aliança se habia engrandit y cobrat fama en lo mon la Catalunya de la Edat mitjana. Pobles, digan lo que vulgan sistemátichs novadors, per elevats que sian en lo mon científich, la vostra degradacio es segura quan no sabeu conciliar la religió y la llibertat.

LLUIS CUTCHET.

Á UN ROSSINYOL

QUE CADA NIT CANTA PROP DE LA CAMBRA DE MAS FILLAS EN LOS CAMPS ELÍSEOS.

I.

Rossinyolet que cantas
al peu de la finestra
del niu de flors hont dormen
las dos filletas mevas;
explicam lo que 'ls diuhen
las dolsas cantarellas
ab que, envers mitja nit,
omplenas la floresta.
Ja vetlli solitaria
la lluna macilenta;
ja 'l cel de dol vesteixo
son manto de tenebras;
ja lo infinit tatxonen
las rutilants estrellas;

ja per lo espay retroni
la tempestat brumenta,
tú sempre al cim del sálzer
que ombreja la finestra
de mas filletas puras
entonas tas endetxas;
y al escoltar ta veu
joyosas se desvetllan
las prendas del meu cor,
las mes amadas prendas.
¿Per qué quan ab bells trinos
son somni grat alteras,
lluny de sentirne enuig,
sonriuhen ignocentas,
y ab los ullets mitj cluchs,
sas bocas petoneras
poch á poquet acostan...
y l' una al altra 's besan?

—

¡Ay! ¡trovadors dels boscos!
quan mes felís jo n' era
interpretaba 'ls jiros
de vostra arpada llengua;
mes ara que 'l cansanci
del mon lo cor m' enerva
y á impulsos del fastidi
greu pes lo seny me prempsa,
no entench ja ni una nota
de eixas *passadas* bellas!

—

¡Ay! per favor, deixifram,
juglar de las riberas,
lo que de nit 'ls contas
en dolsas cantarellas
á mas amadas fillas,
de la hermosura reinas!
. . . . , , . . . ,

II.

¡Oh! benehida sia,
cantor de las florestas,
ta veu fascinadora
que 'l pobre cor alenta!
Entench ja ton llenguatje...
comprench tos dolsos temas...
¡Benehit sempre sias,
juglar de las riberas!

—

Tú portas á mas ninas,
quan al descans s' entregan,
recorts de aquells dos ángels
que en horas ¡ay! funestas
sas alas replegaren
pera may mes exténdrerlas.
¡Ay! párlam, aucell, párlam
com sols parlarne á ellas
dels seus germans hermosos,
tresors de gracia extrema
que á mon inmens carinyo
robá la Parca fera;
y 'l pobre cor de un pare
que eternament conserva
memoria de las ditxas
que plora avuy ausentas,
recullirá en dols éxtasis
los cants ab que desvetllas
á sas amadas fillas,
de la hermosura reinas.

—

Canta, rossinyol, canta,
al peu de la finestra
del niu de flors hont dormen
las dos filletas mevas,
que al afalach dolsíssim
de tas *passadas* bellas
mas dos hermosas ninas
sonriuhen ignocentas,
y ab los ullets mitj cluchs,
sas bocas petoneras
poch á poquet acostan....
y l' una al altra 's bésan
las prendas del meu cor,
las mes amadas prendas.

✠ JOSEPH ANSELM CLAVÉ.

3 Maig 1866.

DEL RESPECTE ALS MONUMENTS ARQUITECTÓNICHS.

«Lo temps y las revolucions feren en alguns temples terribles destrossos.»
Pi y Margall.

II.

Qu' estem renyits ab nostres monuments no cal pas negarho; no te fí ni compte, 'l número de construccions que ja al furor de desencadenadas passions en épocas revolucionarias, ja per efecte de miras mes ó menys interessadas y baix la capa de la conveniencia pública, ja per lo pretest inmoderat de restauració han desaparegut del sol d' ahont s' aixecaren en sitgles de menys política y pretensions, peró de mes conciencia y mes art, las mes validosas joyas artísticas d' Espanya. Testimonis ne son Barcelona, Granada, Madrid, Cádiz, Valladolid, Ripoll y moltas y moltas altres poblacions qu' han vist arruinats llurs estimats monuments ab inmoderat desfici, desfici tan obstinat y creixent desde alguns temps, que despertá l' atenció d' un dels darrers Ministres de Foment y l' obligá á publicar un decret que l' hi agrahirá l' historia, encaminat á corretjir, á aturar lo vol de tals crims. Dit ministre en lo preámbol del decret condemnava tal vandalisme, y entre altres conceptes recordarém lo de que «un cego esperit de devastassió «sembla haberse apoderat d' algunas autoritats «populars que, mogudas per un mal entés zel é im«pulsadas per un inesplicable fanatisme polítich, «no titubejan en sembrar de ruinas lo sol de la pa«tria, ab mengua de l' honra nacional.» En la part dispositiva, que voldriam veurer practicada, s' hi descubreix gran zel per la conservació dels monuments históríchs y artístichs. Molt deu agrahir Espanya al Sr. Gil Berges per sa valentía y amor al art; molt profit reportaria si lo gobern arribés á aturar la destrucció en moments de conmocions. Empero en nostre concepte son també altres los móvils ó causas que moltas vegadas destruheixen si no la totalitat d' un temple, la unitat d' un conjunt.

Lo temps trevalla constantment contra la duració

dels monuments y dona lloch á mutilacions permesas moltas vegadas per los qui tenen lo sagrat deber de guardarlos y que ab sa ignorancia s' emprenen ó permeten obras de conservació ó restauracióque no son mes ni menys que atreviments dignes d' esser tinguts presents en lo Códich penal. Com Schmit creyem que la falta d' una clara apreciació del valor artístich es moltas vegadas lo motiu dels defectes que mohuen nostres esglays.

Nosaltres voldriam veure un empenyo decidit y formal per part de las corporacions científicas y artísticas en escampar per tot arreu principis generals d' arqueología, per poder inculcar en lo poble lo valor y l' importancia, no ja de tot un monument, sino d' una sola pedra; voldriam que fos motiu de veneració tot quant pertany á l' historia de l' art; voldriam una vigilancia incansable sobre tot lo que essent del domini públich nos pertany y devem llegar als veniders.

Sens dupte 's dirá qu' aixó es molt demanar, que lo mal es vell y que poch podem y valem ara; pero, contestant, podem dir que demanem lo just, que si lo mal es vell no es incurable y que si poch podem fer ara, lo mal deu corretjirse avuy per demá. Si plantem bonas llavors lo fruyt no será pas dolent: aixis creyem que la prevenció deu sortir de la boca del mestre de párvuls, del rector del lloch y del superior de la familia: aqueixos son los primers que dehuen comensar per imbuhir á l' infantesa un ben constituit respecte á la flor, al arbre, al padris, á la columna, á l' estatua, al cuadro, al tot de los edificis públichs.

Molt y molt pot fer també la prempsa no sols dant lo crit d' alerta quan se tracta d' enderrocar un antich monument, sino també descubrint sens compassió las innovacions ó restauracions qu' especialment en las iglesias se fan per mans ineptas, per inteligencias negativas, per personas animadas de tot lo bon zel que 's vulga, pero que res entenen en art per mes que s' ho cregan. Deuria també implantarse la verdadera crítica; aquí sols s' acostuma alabar lo bo y se calla lo dolent per atenció al autor; aixó es abusiu y forma un altre delicte contra l' art profanat. Lo crítich no deu esser encubridor, pero deu fer lo judici d' un modo formal y desapassionat de tot quant crega convenient, prescindint sempre del autor, perque jamay la crítica deu esser personal ni deu convertirse en burla, que allavors rebaixa y humilla, pero no corretjeix.

La crítica lógica y conciensuda agrada al verdader artista que no sols no la rehusa sino que la busca,

Creyem també bon conductor als nostres desitjos la publicació de petitas y baratas monografías dels principals monuments de cada poble; la reproducció fins al infinit de fotografías, ab la major economía, de tots los monuments, portant en son peu cuatre esplicacions de la fundació del edifici, qui lo feu, qui lo costejá y objecte que lo promogué; per medi de senzillas conferencias d' estética tots los diumenjes y en los edificis públichs y procurant fomentar la concurrencia de la gent senzilla per ferlas coneixedoras de los tresors que en lo lloch guardan sens saberho.

Tot quant contribuheix á batre l' osadía de l' ignorancia seria gran medi per obtenir un bon resultat; tot quant s' encamini á enaltir l' arqueología en general y la cristiana molt especialment donará bons fruyts.

Gran pena causa, sobre tot en las iglesias de los pobles, veure las sacrílegas aberracions que se practican despreciant objectes antichs, repintant ab coloraynas los retaules de l' edat mitjana y las imatjes ennegridas per lo temps, baratant eixos y altres sants objectes históríchs destinats al culto per altres moderns y de cap mérit qu' alguns especuladors ó anticuaris els hi ofereixen ó emblanquinant los clausons de la nau ó portadas de las iglesias. Per aixó «al clero, diu en Vinader, voldria «veure apassionat per las obras d' art cristiá, ja «perqué pot ajudar molt á sa conservació, ja també «perqué seria deplorable que, quan creix l' afició á «eixa classe d' estudis y moltas personas seglars «tan espanyolas com estrangeras, fan llarchs viat«jes per atmirar las preciositats de nostres temples, «sols los qui tenen l' encárrech de custodiarlos «ignorant l' inmens valor del tresor qu' els está con«fiat tinguessin de escoltar de llabis estrangers, «tal volta sense enténdrela, l' alabansa de las ma«ravellas que los rodejan.»

Realment si lo clero tingués un regular caudal de coneixements arqueológichs, dificilment podria esser sorprés per la mala fé ó l' ignorancia dels restauradors d' ofici, ni tampoch atmetria la tutela de certas cofrarias ó d' indivíduos que, apropiantse l' altar de son Patró, traspassan los límits de sa missió y manifessejan en la decoració del altar y de las iglesias. Los párrocos y las juntas d' obra no dehuen permetre jamay que la devoció se converteixi en desitx de inmiscuirse en los negocis sols á ells confiats. Si aixis se practiqués, si no faltés may enteresa en los qui guardan los temples, es ben cert que serian menos las profanacions artísticas que constantment se tenen que deplorar.

Desgraciadament moltas ne podriam citar solzament á Barcelona, tant en los monuments religiosos com en los civils; tots dignes d' implacable censura y especialment en los primers perque allí l' art ha de respondre á dos cosas: á 'n ell mateix y á la severitat del culto. Pocas son las iglesias d' aquesta comptal ciutat que no mostrin al visitant l' ignorancia ó la desidia de las juntas d' obras, y ja que ve al cas ferem una distinció de la junta d' obra de la iglesia de la Mercé per las reformas qu' hem tingut lo plaher de veure en la capella Baptisteri. Be se coneix per las innovacions allí fetas qu' en sa decoració ara intervé una persona entesa. De bon cor la felicitem per lo cambi dels ordres de colors llampants ab vidres glassats que donan al lloch un efecte mes místich y mes artístich y per la desaparició del hermariet raconer qu' atropellava la santitat de la capella. La decoració de las parets está en carácter relatiu á la Iglesia y al partit que de lo fet se podia traurer.

Tenim un plaher major de alabar á la esmentada junta per quant en aquest periódich se feu un judici crítich de varias obras de la iglesia de la Verge de la Mercé y en ell se deplorava molt qu' en la nova capella Baptisteri brillés l' art per la sua ausencia.

Indispensable es, donchs, que á tota costa se procuri evitar l' entronisament dels restauradors, ó «embadurnadores» com ne dirian á Castella, ab pretensions d' artistas. Es indispensable que las autoritats y las corporacions totas, que lo sacerdot y lo mestre, que lo poble y l' indivíduo procurin tots y cada hu de per si ilustrarse é ilustrar, á fí de que nostra pobre patria no acabi ab los monuments que li restan y aqueixos sigan respectats com devem, y se mereixen.

Ja may deu permetres en cap monument histórich y artístich cap mena de trasmudació, arreglo ni adop que no siga baix la direcció d' una persona inteligenta, en cual cas sols se podrá lograr la conservació verdadera del monument, perque, diu l' abat Bourassé, «conservar un edifici no es pas sola«ment prevenir ó aturar la seva destrucció; es «guardarlo ab tota la sua integritat, en tota la sua «puresa.»

No desconeixem que tot lo dit es dificil de plantejarse de prompte; empero ab una mica de bona voluntat y molts afanys se podrian esmenar los mals qu' estem deplorant tots, sense que ningú indiqui lo modo de curarlos, sense que se fassi mes que cridar metjes y no aplicar los remeys.

Al acabar aquestas apuntacions sols nos resta recordar que Barcelona enclou personas que saben y poden fer en pró dels monuments tot lo que desitjar pugan las bellas arts. A aqueixas personas voldriam veure alsarse y desafiar ab valor y enteresa l' huracan del vandalisme artístich, á aqueixas personas voldriam veure arrostrar l' animositat de llurs contemporáneos ignorants ó escéptichs per esser alsats per la posteritat sobre lo pedestal que mereix tot aquell qui trevalla ab abnegació y desinterés per be de la patria y lluhiment de l' art.

MACARI PLANELLA.

Barcelona 27 febrer 1874.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Ab l' alambí qu' acabém de descriure ó ab qualsevulga altre dels que descriuré després se logra la complerta separació de l' aygua y del alcohol y de tots los altres cossos; mes aixó no basta; es necessari ara determinar la riquesa alcohólica del caldo, pera lo qual se tenen d' usar los aparatos coneguts vulgarment ab lo nom de areómetros, dels quals vaig á descriure aquí los que s' usan mes generalment en el comers, que son el Cartier y el Gay-Lussac ó centessimal.

L' alcohómetro mes usat á Catalunya es el Cartier

Fig. 9.ª—Areómetro Cartier.

fig. 9, que 's construheix de plata, de metall, ó de vidre. Veus aquí lo que diu J. Salleron en la plana 12 del quadern titolat: «*Notice sur les Instruments de precision construits par J. Salleron.— Deuxième partie: Appareils de chimie et instruments de Phisique.* (Edició de 1861).

«Areómetro de Cartier nomenat vulgarment pesa-licor.

«Aqueix instrument, qual us s' ha perpetuat fins al present malgrat á totas sas imperfeccions, está graduat havent pres una base del tot arbitraria y que no coneixem be. Cartier era un fadrí argenter á qui Baumé havia encarregat la construcció dels pesa-alcohols, pera la cobransa dels drets d' Aduana. Tingué l' idea poch leal de copiar ab una lleugera modificació l' areómetro d' aquest físich y de presentarlo per sa part al Govern com á invenció seua. A pesar de las justas reclamacions de Baumé contra semblant frau Cartier va fer adoptar aqueix instrument com á pesa-licor oficial y 'l va espargir en el comers que no ha pogut encara decidirse á abandonarlo del tot.»

«Havent degenerat l' areómetro de Cartier en mans dels constructors que no tenian pera guiarse cap dato precís, Gay-Lussac tingué gran treball pera establir la correspondencia entre la escala centessimal y la d' aqueix aparato. Se vegé obligat á reunir un cert nombre d' areómetros de Cartier, pertanyents á l' Administració de contribucions indirectas y á pendre una escala mitja, segons la qual reconegué los següents punts de concordancia: 29° de Cartier equivalen á 31° de Baumé: 28° Cartier equivalen á 74° centessimals, posant sempre los aparatos á la temperatura de 15°. Finalment 10° Cartier senyalan la densitat de l' aygua pura á 12° y mitj del termómetro centígrado.»

Segons se veu per la cita que precedeix, un constructor tan important com Salleron no te datos precisos pera graduar aqueix areómetro; y aixó, que per desgracia es cert, dona orígen á aqueixa munió de qüestions qu' ocurreixen á Barcelona meteix entre 'l compradors y venedors d' ayguardent, qüestions que pocas vegadas poden arreglarse com no sia per un conveni, puig com han pogut veure en tres ó quatre ocasions las personas qu' han acudit al meu Laboratori, l' errada dependeix de que cada fabricant pren un punt de partida diferent pera la construcció dels aparatos. Per aquesta rahó diu Maumené en son tractat titolat: *Indications théoriques et practiques sur le travail des vins et en particulier sur celui des vins moisseux*, edició de 1858 plana 62: «Acabant lo relatiu á la determinació del alcohol, poso aquí duas táulas, en las quals s' hi trobará la relació qu' existeix entre 'ls graus del alcohómetro centessimal y 'l areómetro de Cartier, instrument del tot abandonat, mes del que se 'n fá bastanta menció en las obras antigas.»

Daguin en son tractat de Física; Rodriguez en lo seu de la meteixa materia y altra porció d' autors

omiteixen l' areómetro de Cartier limitantse pura y simplement á dir qu' existeix, mes sense ensenyar com se gradua. Qui s' ocupa d' aqueix assumpto es la obra titolada *Marchands de vins, debittans de boissons et jangeage* de l' enciclopedia Roret, edició de 1852, que en la plana 73, diu:

«Areómetro de Cartier.—Aqueix instrument se compon d' una esfera de vidre buyda, que te un bech de mercuri que serveix de lastre al instrument; sobre d' ella hi ha un canó també de vidre y buyt en el qual hi ha tancada una escala graduada. El lastre está calculat de manera que l' instrument ficat dintre de l' aygua destilada, no desocupa mes que un petit volum, y que no s' enfonza mes que fins ahont comensa la tira de paper; aqueix punt que serveix de base á l' escala, está marcat per 10 graus: si llavors se 'l posa dins d' un líquit molt mes lleuger que l' aygua, en l' alcohol mes pur que 's puga obtenir, l' instrument tenint molta menys resistencia s' introduhirá casi tot. Aquest punt qu' es el mes elevat de l' escala está marcat per 42 y l' espay intermedi entre aqueix y 'l mes baix está dividit en 42 parts iguals.»

«De manera que sempre que 's posa lo pesa-licors en un líquit espirituós, es á dir en una mescla d' aygua y alcohol pur s' enfonzará tant mes quant menor sia la densitat de la mescla comparada ab l' aygua destilada, puig com la densitat del alcohol á 42 graus, per exemple, es á la de l'aygua, com 792 es á 1000, resulta que quant mes alcohol contindrá 'l líquit mes marcará sobre l'escala del areómetro perque será especificament mes lleuger.»

Aqueix areómetro se construheix de vidre ó de diferents metalls, donantli una forma análoga á lo que 's veu en las figuras 9 y 10 y es la qui s' usa avuy principalment en lo comers de vins espanyols, essent de desitjar que 's desterri prompte pera ser reemplassat pel centessimal que es lo qui dehuen usar tots los agricultors. Veus aquí com Daguin, en son tractat titolat: *Curso elemental de física,* traduhit per Valledor, edició 2.ª, any de 1845, tomo 1.er, plana 83, descriu la construcció de aquest aparato.

Fig. 10.-Areómetro Gay-Lussac.

«*Alcohómetro de M. Gay-Lussac.*—Fig. 10. Aqueix alcohómetro es de gran importancia pera 'l comers, perque indica 'l volum del alcohol pur que conté una mescla d' alcohol y d' aygua per la sola inspecció del grau fins ahont s' enfonza en la mescla. Pera graduarlo se 'l fica en alcohol pur y se 'l lastra de manera que 's introduesca poch mes ó menys fins l' estrem superior del canó. Se marca 100 en aquest punt, y 's fan desseguida mesclas en volum de 95, 90, 85...10, 5, 0 parts d' alcohol pur ab 5, 10, 15...90, 95, 100 parts d' aygua y s' introduheix cada volta l' instrument que s' enfonza tant menys quanta major cantitat d' aygua tinga la mescla, y en los punts respectius se marca 95, 90, 85...10, 5, 0.»

«Pera obtenir los punts intermedis, seria en rigor necessari verificar novas mesclas; mes dividint en 5 parts iguals cada un dels intérvalos, los punts de divisió no difereixen sensiblement dels que s' haurian obtingut directament. Si l' alcohómetro se deté en 30 graus en una massa de 260 litros d' alcohol, esta contindrá solament 260×0,30=78 litros d' alcohol pur.»

Aquest aparato está graduat mantenintse sempre 'l líquit á la temperatura de 15 graus.

No 's crega per altra part qu' esta graduació, que á primera vista sembla tant senzilla, hage deixat de presentar sos inconvenients. Veus aquí lo que sobre aquest punt diu lo Sr. Salleron en el catálech abans citat plana 13.

«Volent lo Govern en 1820 imposar contribució als licors alcohólichs, proporcionalment á sa riquesa alcohólica, y al meteix temps regularisar las tranzaccions comercials, va encarregar á Gay-Lussac construis un nou alcohómetro, qual graduació estigués conforme ab nostre sistema decimal y qu' indiqués exactament la proporció d' alcohol absolut contingut en los alcohols del comers.»

«Gay-Lussac se dedicá inmediatament á cumplir sa comanda. Prengué per bases del seu aparato la densitat de l' aygua destilada á 15° centígrados y la del alcohol absolut á la meteixa temperatura. L' instrument es un areómetro ordinari devidit en 100 parts, en que cada una representa un céntim de alcohol absolut. Basta, donchs, enfonzar l' aparato en un líquit alcohólich pera que donga á coneixer inmediatament la forsa alcohólica, es á dir lo nombre de céntims en volum de alcohol pur que aquest líquit conté á la temperatura de 15° centígrados.»

«Desgraciadament Gay-Lussac no ha publicat los detalls dels experiments ni 'ls cálculs que l' han conduhit á la determinació dels graus del seu aparato; y havent son instrument, com lo de Cartier, degenerat entre las mans dels constructors, ha arribat á ser difícil trobarne alguns que sian exactes y ab los qui pogués restablirse un areómetro fixo. En tals circunstancias el Ministre d' Hisenda se dirigí á l' Academia de Ciencias, la qual nomená una Comissió pera tornar á fer avuy lo traball de Gay-Lussac. Lo sabi ponent de la Comissió, Mr. Pouillet, comparant los números publicats per Bercelius, com los donats per Gay-Lussac, ab los resultats del gran treball de Flagden y de Gilpin sobre alcohometria, ha pogut assegurarse de que l' alcohol absolut empleat per Gay-Lussac tenia una densitat de 0,7947 á 15° centígrados. Aquesta densitat lo meteix que las publicadas per Bercelius pera las mesclas d' alcohol y d' aygua quals proporcions varian de 5 en 5 céntims desde 30 fins á 100 graus centessimals, bastan pera reproduhir l' alcohómetro de Gay-Lussac ab sa exactitut primitiva.»

Com á Catalunya s' usa exclusivament l' alcohómetro Cartier, crech oportú posar á continuació la táula de equivalencias entre 'ls graus del alcohó-

metro centessimal y 'ls de Cartier, entenentse que aqueixas equivalencias son á la temperatura de 15 graus del termómetro centessimal.

GRAUS DE CARTIER EN GRAUS CENTESSIMALS.

Graus de Cartier	Graus centessimals.	Cartier.	Centesimals.	Cartier.	Centesimals.	Cartier.	Centesimals.
10	0,0	19	49,2	28	74,0	37	91,1
11	5,3	20	52,5	29	76,3	38	92,6
12	11,3	21	55,7	30	78,4	39	94,0
13	18,4	22	58,7	31	80,5	40	95,4
14	25,4	23	61,5	32	82,4	41	96,6
15	31,7	24	64,2	33	84,3	42	97,7
16	37,0	25	66,9	34	86,2	43	98,8
17	41,5	26	69,4	35	88,0	44	99,9
18	45,5	27	71,8	36	89,6	»	»

GRAUS CENTESSIMALS EN GRAUS DE CARTIER.

Graus centessim	Graus de Cartier.	Centesimals.	Graus de Cartier.	Centesimals.	Graus de Cartier.	Centesimals.	Graus de Cartier.
1	10,2	26	14,1	51	19,5	76	28,9
2	10,4	27	14,2	52	19,8	77	29,4
3	10,6	28	14,4	53	20,1	78	29,8
4	10,8	29	14,5	54	20,5	79	30,3
5	10,9	30	14,7	55	20,8	80	30,8
6	11,1	31	14,9	56	21,1	81	31,3
7	11,3	32	15,0	57	21,4	82	31,8
8	11,5	33	15,2	58	21,8	83	32,3
9	11.6	34	15,4	59	22,1	84	32,8
10	11,8	35	15,6	60	22,5	85	33,3
11	12	36	15,8	61	22,8	86	33,9
12	12,1	37	16	62	23,2	87	34,4
13	12,3	38	16,2	63	23,5	88	35
14	12,4	39	16,4	64	23,9	89	35,6
15	12,5	40	16,6	65	24,3	90	36,7
16	12,7	41	16,9	66	24,7	91	36,9
17	12,8	42	17,1	67	25,1	92	37,6
18	12,9	43	17,4	68	25,5	93	38,3
19	13,1	44	17,6	69	25,8	94	39
20	13,2	45	17,9	70	26,3	95	39,7
21	13,4	46	18,1	71	26,7	96	40
22	13,5	47	18,4	72	27,1	97	41,4
23	13,6	48	18,7	73	27,5	98	42,3
24	13,8	49	19	74	28	99	43,2
25	14,0	50	19,2	75	28,4	100	44,2

(Seguirá.)

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

Á LA MORT DE 'N
JOSEPH ANSELM CLAVÉ.

SONET.

Matá 'l vol de la mort la lluminosa
flama del geni que 'n son front brillava,
y al derrer ay que de son pit llensava
la enveja ha clòs lo llabi vergonyosa.

Besa 'l llit funeral tota plorosa
la patria del seu cor que tant aymava,
y 'l raig mes viu de sa corona clava
en torn del nom qu' ha fet grabá' en la llosa.

Deixa Euterpe l' Olimpo y aflijida
fent troços de la lira abandonada,
als quatre vents de Catalunya 'ls llença;
Y al punt que acava de 'n Clavé la vida,
d' un sol de gloria despuntant l' aubada
lo jorn etern de son recort comença

F. UBACH Y VINYETA.

25 Febrer 1874.

LO CASTELL DE VILATORTA.

(Continuació.)

Aixis s' anavan comunicant los dos aymants; lo calobosso no era ja pera Fátima un lloch insoportable, perque cada dia una flor, á vegadas mústiga, portava á son cor lo consol, una guspira de felicitat que endolsia las eternas horas de son captiveri.

¡Cosa estranya! Las paraulas que Muley-Hassem li dirigia desde la alta y única obertura de la presó, y que avans tant afectavan á aquella ignocent víctima de la perfidia fent que 'l tendre colom se arraulis en un dels recons de la torre sens gosar respondre al temut esparver que 's complahia en atormentar á sa presa, ara semblava que el poruch colom li agradés avivar los desitjos del seu botxí; y era que li deixava ovirar una esperansa, pera burlarse luego de sa credulitat y de sas il-lusions.

Fátima ignorava completament los plans de son aymador, sos projectes pera lliurarla, pero tenia en ell posada tota sa confiansa y no temia ser enganyada per vanas promesas. Un dia digué á Beatris: l' hora de nostra llibertat s' acosta, Abenasir m' envia una fulla de *palma* que vol dir victoria y una flor d' *altimira* que significa felicitat. No trigarem á ser felissos.

En la nit d' aquell mateix dia li semblá á Fátima sentir baix sos peus una fressa sorda, fonda, continuada per espays mes ó menos llarchs.

—Escolta, Beatris, digué á sa amiga, y agenollades y escoltant ab atenció á terra sentiren clarament los cops de magalls y aixadas que poch á poch anavan aprimant la terra que las sostenia. Tot ho comprench, digué Fátima, Abenasir no havent pogut conquestar lo castell, fabrica un palau pera dissimular son objecte, ha obert una mina que acabada proporcionará ma fugida. ¿Sents, Beatris, com s' acostan los cops de magall? Un dia mes de captiveri y despres la llibertat... veurem lo sol, la llum tornará á nostres llavis lo carmí de la salut que havem perduda.

—Lo pis tremola, digué Beatris, ¿per qué no tenim una eyna pera ajudarlos en l' empresa?... Maria, estém perdudas, la fressa es al altre costat, digué, y ab los peus se posá á picar á terra per indicar als miners la direcció que habian de seguir.

La fressa cesá com per encant.

—¿Qu' has fet, Beatris? ¿no consideras que habian entrat ja en lo espay de la torre? ¿que era impossible s' en sortissen guiats per los mateixos fonaments? Tal volta pensan ara, que han errat l' habitació del castell... ¡y si temen ser descuberts...!

Aquesta idea era terrible, cruel, esglayadora.

Lo sol del dia següent, si hagués penetrat en

aquella fosca masmorra, hauria sorpres á las dos captivas ajegudas en la dura terra y fent per sentir aquell ramor que tan grat las hi era perque significava sa próxima llibertat. Lo mes gran silenci, la quietut mes absoluta habia succehit á aquell mohiment subterrani en lo qual hi cifravan la llibertat, l' amor, la vida...

Alló era cruel. Beatris se desesperava y solzament deixava de plorar pera demanar á la Verge del Coll un consol pera la infelis Fátima que veya al hora desvanescudas las mes agradables il-lusions de sa fantasía. Véurer lo port, tocar la platja y anar á fons... era una mort terrible, un doble naufragi, una desditxa sens nom...

Vingué lo dinar y ab ell un ramet de flors de *gerani* y un ram de *marduix*. Fátima se apressurá á mudar lo *gerani* per *farigola* y posá lo *marduix* al revés.

—Res havem perdut, Beatris, Abenasir me diu que s'ha equivocat, creu que era á altre cambra ahont se dirigeix y jo li responch que no se equivocava que tingués activitat y cantarem victoria.

Arribada la nit, los cops del magall ressonaren altre volta als atents oidos de las captivas ab una melodia inexplicable, la distancia que las separava dels miners anava disminuint sensiblement. ¡Ab quina alegria esperava Fátima abrassar al seu estimat! ¡Oh! Veurer á Abenasir despres de tan llarch cautiveri, parlarli, contarli sas penas al qui debia la vida, ¿no era aixó una ditxa sens nombre? ¡Quant trigava á obrirse aquella terra regada ab tantas amargas llágrimas! ¡ab quanta lentitut avansava aquella obra! De quan en quan parava la fressa; era sens dupte lo temps necessari pera traurer la terra, perque altre vegada se sentia, y, encara que ab mes pausa de la que desitjavan las captivas, se observavan mes distinctament los cops de las ferramentas salvadoras.

Era ja dia quan un ensolsiment indicá als operaris la terminació de llur travall nocturno, ímprobo, de moltas setmanas, y á la primpcesa que s' acostava lo moment de sa llibertat.

Als pochs moments la agradable veu de Abenasir sonava ja en sos oidos ab una dolsuara y melodía inexplicables: lo fill del desert acabava de conseguir la mes brillant victoria contra un enemich orgullós, que disposava de forsas centuplicadas y torreons inexpugnables. Lo premi d' aquesta victoria era l' amor y la má de sa aymada, de sa idolatrada Fátima que per serli fael habia sufert un tan llarch captiveri.

Renunciem á pintar l' alegria y amorosa entrevista dels dos amants. Débil seria nostra pintura, nostra descripció imperfecta...

—Surtim d' aquí, digué finalment Abenasir.

—Encara no, convé que 'm trobi aquí á l' hora de la visita de Muley-Hassem, y á l' hora que 'm baixan los aliments. Aixís passarán moltas horas ans no reparin nostra ausencia y llavors podrem estar lluny, molt lluny de aquí.

—Es cert, esperem.

A instancias del africá, Fátima estigué molt condescendenta ab son butxí, se queixá de son llarch cautiveri y li prometé accedir á sos desitxs si al cap de tres dias li donava noticias de son pare, y li expressá que desitjava no ser molestada en sas meditacions, durant aquestos tres dias.

Content Muley-Hassem li prometé, y al baixar á sas habitacions feu arreglar una cambra retirada ab un luxo verdaderament oriental.

—Ara marxem, repetí Abenasir.

—Falta encara l' hora de dur los aliments, digué Fátima.

—Ara 'ls rebrá Beatris y despres un de mos soldats.

Fátima no replicá, y seguint á son aymador comensá sa evasió per una escletxa que tot just daba pas á un home, deixantse relliscar en una pendent bastant rápida. Abenasir anava sostenintla y guiant sos peus per un camí casi impracticable.

Despres d' haber baixat molt, trobá la terra humida y sobre son cap sentí ramor d' aygua. Passem sota del torrent, digué á Abenasir. Es cert, respongué aquest, ara comensarem la pujada, mes avans debem cambiar de direcció.

Una cova allá construida permeté á Fátima aixecarse y girarse en direcció envers lo poble; comensa alashoras á pujar arrastrantse agafada á voltas als peus d' Abenasir. Anavan á faltarli las forsas quan l' impresió d' un ayre fret li indicá que son camí era acabat.

Estava lliure.

Dos travalladors, millor dit dos soldats d' Abenasir se encaminaren al calabosso, l' un pera acompanyar á Beatris, l' altre pera ocupar lo lloch de las primeras, á fi de que no fos observada llur ausencia.

Arrivada la nit, envolcats ab las tenebras, alguns operaris de la casa que s' estava fabricant, acompanyaren á las dos donzellas llibertadas fora de la població, ahont trovaren impacients cavalls, que á tot corre se las endugueren molt lluny del castell de Vilatorta. Abenasir y alguns cavallers mes las acompanyavan.

III.

LO CAVALLER DE ALAMEDA.

Dos voltas la primavera s' habia vestit ab sas galas, los prats s' habian cubert de hermosas margaridoyas y los rossinyols habian entonat llurs nocturnas cantarellas amagats en las salzaredas del torrent desde que Agolant s' habia apoderat de Barcelona y demés ciutats de Catalunya. Los cristians ploravan sa trista sort y sufrian totas las privacions que 'ls imposava un enemich orgullós y vencedor. Casi en tots los castells tremolava la bandera morisca coronada ab la mitja lluna. Solzament en lo vall d' Ausó, en lo mes alt d' una torre enmarletada, desplegava al vent sos plechs una bandera blanca en qual centro y extrem se divisava l' ensenya del cristianisme.

Á l' ombra protectora d' aquell castell tots los

cristians de la encontrada y fins altres que habian acudit de llunyans paissos, aprenian lo maneig de las armas y 's preparavan per la batalla á fi de llensar de aquesta terra, als enemich de la fé.

Lo poderós castellá En Benet de Cabrera recorria cada dia 'ls camps y presensiava 'ls avensos que en l' us de las armas conseguian sos guerrers als que prometia la próxima llibertat de Catalunya.

En una calorosa tarde d' Agost de 785 arrivá al castell de Cabrera, cubert de pols y suhor un colrat cavaller que demaná parlar tot seguit ab lo senyor castellá.

Pochs moments despres En Benet de Cabrera reunia en la gran sala d' armas á tots los cavallers y capitans de sas tropas.

—Demá passat, los digué, arribará á aquest castell En Armant de Cartellá ab sos cavallers y gent d' armas que forman la devantera del gran exércit que ab lo invicte emperador Carlo-Magno torna pera reconquestar las ciutats cristianas que per los marrochs pateixen oprimidas.

Un espontáneo y prolongat crit de visca l' invicte Carlos sortí de la boca de tots los presents. En Benet de Cabrera continuá: demá tots uns despres dels altres anirem á implorar lo auxili de la Verge del Coll.

—Podeu anarhi junts, respongué 'l que manava la caballeria; jo ab mos alarbs vos prometo guardar lo castell.

—Vull donarte una prova de confiansa, Abenasir; demá serás duenyo del castell. ¿Y Fátima?

—Ben cert que voldrá anar ab vos, ja sabeu sa devoció á la miraculosa Verge del Coll.

Tot era alegria en lo castell. En Armant de Cartellá ha comunicat al de Cabrera sos plans de reconquesta, discutits y apoyats per lo gran Carlos lo qui se dirigia ja contra Girona.

Desprevinguts los alarbs feren una resistencia temeraria, emperó inútil. Solzament ab Cárlos habian vingut trenta quatre mil guerrers; afageixintsehi á aquestos los cristians incorporats á aquell exércit y fins alguns alarbs enemichs d'Agolant y 's veurá que la defensa de Girona y demes ciutats era impossible, cayent totas la una després de l' altre al domini de Cárlos. Encarregá lo govern de la primera al de Cartellá y el de Barcelona á Zatto que habia vingut ab lo Emperador y combatia á sas órdres.

Entre 'ls guerrers no habia deixat d' observar Cárlos las proesas, valentía y bon comportament de la cavalleria del de Cabrera y sobre tot de son capdill, que cridava la atenció de tothom per sa bella presencia y rica vestidura moruna.

Féulo un dia compareixer á sa presencia.

—¿Com te anomenas? li preguntá.

—Abenasir.

—Ton nom indica que ets moro.

—So fill del desert.

—Debia coneixerho per ta impetuositat y valentia. Estich molt content de tu ¿perque lluytas entre 'ls cristians?

—Perque serveixo á Zatto actual aliat vostre.

—Zatto deu estar content de tenir guerrers com tu. ¿Vols de mí alguna cosa?

—Si, senyor, duas gracias.

—Concedidas, ¿Quinas son?

—Que 's dignia ser padrí en la ceremonia de mon bateix y de mas bodas.

—¿Qui es la teva promesa?

—Actualment se anomena Fátima, empero desitja anomenarse Maria. Es filla de Zatto.

—¿Quina es la altre gracia?

—Que se 'm concedesquia lo senyorío del Castell de Vilatorta, que encara está en poder d' un marroch, la mort del qual he jurat.

—Tens prou forsa pera conquestar dit castell?

—Tinch una companyía baix mas ordes, que si es poch numerosa en cambi es valenta fins á la temeritat y fidel fins al sacrifici?

—¿Quin nom vols péndrer?

—Lo cavaller de Alameda.

—¿Perqué aquest nom tan estrany?

—Perque sota de una alameda, reunió de alams ó pollancres, arbres molt comuns en nostre pais, vas venrer per primera vegada á ma estimada.

—Fassas tot com ho desitjas, no se 't pot negar res.

Carlo-Magno cumplí sa paraula, com també alguns vots que tenia fets; fundá alguns monastirs y deixá á Catalunya pacificada, si be un gran número de sos castells estavan ocupats encara per los sectaris de Mahoma.

Alashoras fou quan unintse entre ells los cristians anavan conquestant aisladament aqueixas fortalesas casi inexpugnables en aquells temps en que solzament s' usavan las armas blancas y las fletxas mal travalladas. Desd' aquella época son memorables los noms de Mateu Nadal, Joan de Cellés y altres nobles ausonins qne ab sa valentía y ardiment desallotjaren als sarrahins dels castells de Tona, Malla, d' aquesta encontrada, últim baluart dels capdills d' Agolante.

Lo ferós Muley-Hassem desde son castell de Vilatorta estenia sas correrias als llochs vehins, talava los camps dels castellans y 'ls robava tot quant li era possible. Abenasir, al que ja anomenarem Alameda prengué á son cárrech castigar son atreviment y abatrer son indomable orgull, posant siti á aquell castell en qual torre tant habia plorat sa estimada esposa, la ja hermosa Maria.

Era tanta la vigilancia y 'ls medis posats en planta per Alameda pera rendir á son enemich, quant major era l' odi y despressi que sentia contra lo butxí de sa idolatrada esposa. Y no obstant passavan los dias, las setmanas y 'ls mesos, sens que 'ls sitiats donguessen mostras de debilitat y de que sentissen la falta de las cosas mes necessarias pera allargar la resistencia.

Era aixó per Alameda un enigma que haguera tardat en aclarir si lo cel no 'l hagués ajudat.

Servia á sas órdes lo carceller de Fátima lo cual á fi d' evitar lo cástich de Muley-Hassem, que segurament li haguera atribuit una gran part de complicitat en la fugida de sa víctima, se n' aná

ab los soldats de Abenasir disfressats de mestres de casa, pera no separarse mes de llur companyía.

Aquest, donchs, venia d' Ausona justament ab altres gerrers de sa partida, quan vegé sortir d' una casa situada al costat del camí d' aquella ciutat, en lo lloch que avuy ocupa la gran masia de Altarriba dos soldats de Muley-Hassem vestits com los naturals del pais, los que se dirigian á la ciutat pera comprar queviures quan foren detinguts, presos y acompanyats á la presencia de Alameda.

JOAQUIM SALARICH.

(Seguirá.)

INVENTARI DE LA TRESORERIA

DE LA

SÉU DE GIRONA

FET EN 1470.

(CONTINUACIÓ.)

119. Item un parell de flochs ab perxo de seda vermella e dor.

120. Item nou capes vermelles: dues de vellut carmesi, e set de domas vermell, entre les quals set na dues de domas carmesi.

121. Item una casulla de domas vermell ab fres devant e derrera.

122. Item un altre cassulla de vellut vermell ab fres devant e derrera ab dues *dalmangues* (1), ab paraments de luca als peus e a les manegues, ab lur furniment, so es dues stoles e tres maniples del dit vellut ab floquedina verda ab alguns botonets dor.

123. Item set capes ab lus fresos.

124. Item una cassulla de vellutat vert ab fres devant e derrera ab dues dalmangues de dit vellutat ab los paraments de vellut vermell brocat. E tenen dos senyals coscuna pessa de dues barres (d)e fil dor ab quatre steles e una crossa, ab dues stoles de dit vellut e tres maniples ab floquedura dor e de seda; e dos collas de vellut vermell brodats de perles ab letres; e hun gremial de vellut vert, als caps de velutat carmesí ab dues ymagens a coscum cap e nostre dona al mig ab quatre senyals de dues barres de fil dor ab quatre steles e una crossa.

125. Item sis capes de seda verda fetes a la antigor.

126. Item una cassulla de seda verda, antiga ab fres devant e derrera, ab dues dalmangues de dita color, tot vell.

127. Item tres capes de seda dolentes, molt antigues, de seda verda e morada.

128. Item dues capes dolentes e velles de pampolat, en que ha pagues als obratges ab lur fres sutil.

129. Item una capa vella de brocat de luca ab cadenetes de argent per les vores devant.

130. Item una capa dolenta de brocat vermell ab fres, ab senyal de pont (2).

131. Item un altre capa de seti blau dor de luca.

132. Item una capa de brocat sendros dor de luca, molt vella e dolenta.

EN LO TERS ERMARI.

133. Primo, una capa bella ab son fres e una casulla ab fres devant e detras, e dues dalmatiques del dit vellut negre ab lus peraments de xemellot vermell ab scriptura de IHS e senyals vermells ab una barra blanque de fil de argent per lo traves, e hun gremial de vellutat negre ab los caps de velutat vert ab floquedura entorn, e una tovellola de velutat ab floquedura vermella al hun cap, e entorn floquedura streta, e mes una stola e un maniple negres.

134. Item los vestimens vermells migans, so es cassulla de xemellot vermell e dues dalmatiques de seda vermella ab obres a manera de stacagat menut.

135. Item una stola e maniple de xemellot vermell.

136. Item vuyt capes de vellut groch, entre bones e dolentes.

137. Item tres capes groges de vellut, noves, ab belles fressedures folrades de cotonida o tela blaue.

138. Item una casulla groga de vellut, e tres dalmatiques de dit vellut; dues ab fresedura a les manegues; e les manegues amples; e la una sensa fres e ab les manegues stretes qui no serveix.

139. Item dues stoles e tres maniples de vellut groch.

140. Item una cassulla blaue de domas ab dues dalmatiques ab paraments de seti vermell e floquedura per les vores; e dues stoles e tres maniples de domas blau, e dos collas de seti vermell brodats de seda blaue e dor e daltres colos, e sinch capes blaues de domas bones.

141. Item set capes blanques de domas: quatre migenceres, les ques ab flochs ab bells fresos; e tres dolentes.

142. Item quatre capes de brocat blanch, e una cassulla e dues dalmatiques de dit brocat, dites dalmatiques tenen paraments de brocat blau; e dues stoles e tres maniples.

143. Item una casulla e dues dalmatiques de domas blanch, noves, ab peraments de xemellot vermell.

144. Item tres maniples e dues stoles de domas blanch, bones.

145. Item una capa blancha de domas, appellada *la callota*, e una stola e hun maniple.

146. Item dues tovelloles de li, brodades de seda vermella.

147. Item onze draps de altar enfre uns e altres.

148. Item *un* cubertor de altar *la* major, de li (1).

149. Item hun tros de drap de li, a manera de tovalla. Es ola(nda?)

150. Item quatre ganfanons de seda blancha, dolents e vells.

151. Item quatre ganfanons: dos de brocat negre dor de luca vells, e dos ab molts obratges vells e dolents.

PALIS PER LO ALTAR

152. Primo, dos palis de domas vert: la hun ab la ymage de la Verge Maria ab senyals de *raset* (2), laltre es sens obres.

153. Item hun pali de brocat vermell dor de luca ab alguns obratges verts.

154. Item un altre pali de brocat de luca vermell ab barres de brocat blau dor de luca.

155. Item hun pali de domas blanch ab la Verge maria al mig ab senyal de *garrigues* e *pagos* (3).

(1) Dalmáticas.

(2) Familia.

(1) «*Una cobertora*» tenia en lo pensament lo Tresorer, quan posá «*la major*».

(2) Probablement del célebre canonge Dalmau de Raset, ardiaca de La Selva, y síndich del Capítol de la Séu de Girona en lo concili congregat á Lleyda per lo Legat del papa Martí V en setembre de 1418. Eix concili es *inédit*. Las actas foren escritas per dit Dalmau, y se conservan encara en lo arxiu del secretariat de Girona ahont las he vist. Valdrian la pena de publicarse. Ja que no tenim, com en França, concilis de actualitat, no perdem sisquera los antichs.

(3) Familia de *Garriga* y familia de *Pau*.

156. Item hun pali de vellut vermell, descolorit, ab la ymage de la Verge.
157. Item hun pali de brocat blanch.
158. Item set frontals de palis.

FIDEL FITA.

(Seguirá).

VORETA 'L RIU.

En les platjes florides
hont se banya los peus ma bella Ausona,
be n' hi ha de flors garrides
que l' embalsaman ab sa flayre dolsa,
be n' hi ha d' hermoses nines
que al pobre cor que ab ses mirades roban,
ab los rulls de ses trenes
com en gabia daurada l' empresonan.
Be n' son de belles totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Lo riu que serpenteja
juguinejant ab la florida molsa,
falaguer patoneja
los tronchs dels arbres que l' hi van fent ombra,
y 'ls estreny y 'ls abrassa,
y tanta sava y tanta vida 'ls dona
que, encar que llest ne passa,
en escuma desfet sembla que torna,
perque se 'l miren totes,
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Lo ventijol murmura
de baix en baix ben falagueres coses;
pot ser de una hermosura
los purs amors y los pesars ne conta;
ó tal volta suspira,
com en lo bosch la enamorada tortra,
perque Ella ja no 's mira
en lo crestall del aygua bullidora
com s' hi miravan totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Quan ja la tarde espira
y 'l sol agonisant se 'n va á la posta,
y la llum que se ovira
se va apagant per deixá' entrar la fosca
que 's dols del aygua mansa
sentirne la remor que fa quan corra
llesta com l' esperansa
que ses onades al passar me donen
de véurerles á totes
y mes que totes elles
la meva hermosa!

L' hi he vista mil vegades
y encar desitjo véurerli cent voltes,
sense que les passades
lo gust me puguen treurer de les noves.
L' hi he vista cada dia
y ella m'hi ha pogut veure á totes hores;
si anava ó si venia,
llensantme sempre miradetes dolses,
que be 'n sabian totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Eixes platjes florides
ja fa tres anys que sa hermosura anyoran:
be n' han vist de garrides
de flors y nines desde que ella es fora!
mes en l' arbre sens fulles
tant solzament de tant en tant s' escolta
lo cant que entre despulles
lo rossinyol y 'l trovador entonan,
planyent pérdreles totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

Vich novembre de 1873.

BIBLIOGRAFÍA.

CALENDARI CATALÁ DEL ANY 1874,

col-leccionat per

FRANCESCH PELAY BRIZ.

Lo llorejat poeta y entussiasta catalanista En Francesch Pelay Briz ab una perseverancia que per desgracia te pochs imitadors, acaba de donar á llum lo *Calendari catalá pera* 1874, publicació que conta, ab lo present, deu anys de vida. Y en bona fe que es menester tot l' entussiasme y amor que per las cosas de Catalunya sent y professa l' inspirat autor de la *Cansó de Mestre Jan*, pera insistir un any y altre y altre en la publicació del *Calendari*, ab tot y saber que no es extens, sinó reduhit lo nombre dels que 'l llegeixen y que los mateixos que pera formarlo donan composicions en prosa y vers, deuhen contribuir ab llur compra á sufragar lo cost de la estampació, sens lo qual ó l' obra quedaria pera fer, ó l' editor perdria temps, paciencia y diners.

A semblants reflexions que mes d' una vegada l' hi havem dirigit, afeginthi pera convéncerlo, que puig no hi ha públich que llegesca, no cal perdrer lo temps en una obreta que de segur no respon á una verdadera necessitat, puig de lo contrari, ja que 'l preu es reduhidíssim, foran mòlts los compradors; ab la fe, ab l'entussiasme, ab lo fanatisme que Catalunya y llurs cosas l' hi inspiran, nos ha tapat la boca dientnos: *poch á poch se va lluny* y observantnos que moltas empresas s' haurian abandonat, ab greu perjudici del benestar comú, si los qui las intentaren haguessen desistit de llurs propósits desconortats devant la indiferencia del públich.

Si val dir la veritat ni sos arguments nos convenceren, ni nostras observacions excerciren en ell la mes insignificant influencia: essent testimoni de lo últim la publicació del llibre objecte de las presents ratllas, en l' exámen del qual, pera satisfer los desitgs dels editors de la RENAXENSA, altres catalanistas no menys entussiastas que 'n Briz, debem ocuparnos sisquera breument.

Y pera ferho comensarem dient que lo *Calendari* de enguany, com sos germans dels nou anys precedents, conté despres del santoral, gran nombre de composicions en prosa y vers, degudas á las plomas de cultivadors de la llengua catalana en los antichs realmes de Valencia, Mallorca y Catalunya, y breus apuntacions relativas al moviment literari que en ells ha pogut observarse en lo transcurs del any derrer, festas literarias que han tingut lloch, escriptors que han passat á johir en l' altre mon la benaventuransa que en va se cerca en lo present, tot entreverat de qüentos, casos y eixidas de banch coix, que fent ofici d' entremes, fan desarugar lo front al qui li tenen extremadament frunyit las cosas del temps, ó los propis y extranys affers.

Y are, avans de continuar la tasca empresa, se 'm te de permetrer referir un cas, que com se vulla que sia prou sabut, tal vegada, llegint lo que fins al present va escrit, si es que hi hagia algú dotat de la paciencia necessaria per arribar á semblant punt sens haber girat full, se l' hi hagia vingut al magí.

Se conta, donchs, que hi havia, no sé ahont, un advocat, que de segur no era comentarista de cap compilació legal, que tan bon punt habia dictat al escribent la fórmula ab

que solen los pediments comensarse, tot era remenarse per la cadira, y mossegarse lo cap dels dits, y mirar las bigas del sostre buscant rahons que no tenia, per acabar dient á son pobre ajudant que res consideraba poder fer millor que rosegar las barbas de la ploma—«Miri, torni demá, que per avuy no se que dir.»—

Donchs, al present jo 'm trobo poch menys poch mes, en una situació molt pareguda á la del discret advocat, y dich molt pareguda perqué á mí no 'm faltan rahons pera seguir fins al cap de vall la tasca empresa, sino que me 'n sobran, sobrantme també 'l temor de que ellas pugan enujar als autors de las obretas á que las mateixas se refereixen.

No es que ho sapia; mes, si no fos cosa de genteta de baixa ma, ara mateix faria una posta de que 'n Francisco Maspons, tindrá per dictat per la amistat, lo judici que he fet d' aquell quadret tant ple de poesía, de sentiment, de veritat; tan discretament fet, ab tanta sobrietat de detalls vestit, que titula *Nostre prometatge,* y que respira tots los perfums y delitosa flaira de montanya que ab copiosa abundancia 's desprenen de *L' aplech de Puig-graciós* de Na Maria de Bell-lloch. Y pera que puga convencers de que no es filla semblant impresió de tan pur sentiment, crech que 'n tindrá prou dientli que no conech á N' Antoni Careta y sas *Runas del Mas* m' han fet extremeixer, tan sentidas son, tan propias, tan naturals! Allí no hi sobra una paraula, allí no hi ha un pensament rebuscat: lo lector sens haberlas vist, acompanya al poeta en los planys que á son cor arrenca l' espectacle tristíssim de la llar abandonada, lo celler arrunat, l' era un temps testimoni dels cants dels batadors y de las ballas del jovent, convertida en herbetjar, del teulat ahont lo pardal cantaba y de las vigas que, sostenintlo, servian pera que en ellas pogues la adalerada aureneta, construir son niu artificiós. ¿Y que 'n direm de la *Cansó d' ara* de 'n Francesch Matheu, feta á faisó de las antigas cansons populars; de la satírica composició de 'n Joaquim Riera y Bertran *Lo lliberal,* en la cual se veu la amargura, lo desencant, la desilusió produhida per las espinas, trobadas allí ahont se presumia que existian solament suaus y explendentas rosas! ¿Qué de las ben fetas traduccions *L' Ánima y Jesus, Lo pardal de Lesbia* y *Barcarola,* degudas la primera al Rt. Jascinto Verdaguer, plena de unció y misticisme, ab tot y esser d' una senzillés extremada; anónima la segona, en la cual se conserva perfectament lo moviment y expressió de l' original; y de 'n Mateu Obrador la tercera, deguda si la memoria no n's falta, á la ploma de Henri Heine? ¿Y de la cansó de bres *So d' un infant* de Na Manuela de los Herreros, de *La nit de Reys* de Na Victoria Penya; de la oda *La Providencia,* de son espos En Miquel Victoriá Amer, de elevada entonaciò, com correspon al assumpto y de sabor clássich com éll sap ferlas; de la composició *En los llavis,* deguda á la ploma de 'n Joseph Roca y Roca, escrita en ben acabadas quintillas; de la balada *Las llenyateras,* de 'n Pio Pi, y altras y altras; puig de segur lo camí emprés, deuriam fer especial menció de totas y cada una de las composicions contingudas en lo Calendari? Al judici ho deixam del lector intelligent, que á bon segur no ha menester las nostras indicacions pera saborejar y fins apreciar degudament las bonas condicions que en tals obretas s' enclouhen.

Mes ¿posará esment, ó passarán per ell desapercebudas certas ideas, que en alguns dels escrits que lo Calendari constitueixen, unas vegadas se endevinan, altras resolta é intencionalment se expressan; ideas que, per desgracia, en nostre sentir, se van generalisant, sens haber meditat ab la deguda detenció las conseqüencias que poden portar, y que en últim resultat, sens que favorescan poch ni mòlt lo renaixement de nostra literatura, dehuen contribuhir á apartarlo del camí que ha de seguir, y per lo cual lo dirigiren los que primer l' hi imprimiren moviment? Crech que 's compendrá quant volem dir.

Avuy s' es fet de moda parlar de Catalunya, y alabar á Catalunya y ecsalsar á Catalunya, y trobarho tot bo en ella y dir que som los catalans molt aixerits y molt guapos y molt discrets y molt prudents, y no se quantas cosas mes; y que som esclaus y que sens las cadenas que 'ns oprimeixen, y sens lo jou que 'ns humilia fariam aixó, y alló, y lo de mes enllá. Donchs be, semblants frases que á forsa de esser repetidas, no tenen ja mes valer pera nosaltres que lo que en Retórica 's diuhen llochs comuns, adoleixen del greu mal de no esser veritat. ¿Ahont son las cadenas, y lo jou, y l' humiliació, y la esclavitut? Siem franchs: es avuy possible tornar á lo que un temps fou Catalunya, fi al cual alguns inconsideradament aspiran? Preténdrerho solament es pera nosaltres proba incontrovertible de que se pensa ab lo cor y se sent ab lo cap. Las lleys de la Historia, com permesas y fins pervinents d' Aquell que regeix la complicada armonía del Univers creat, son inmutables y las mateixas en tots temps. Catalunya fou una, mentres cualitats tingué pera sostenirse ab condicions de tal. ¿Existian estas al ferse la fusió, al realisarse lo casament de l' hereu aragonés que no catalá ab la pubilla de Castella? Y suposant per un moment que llavors existissen, existeixen avuy? Pera no insistir molt en semblant punt; á fi de no multiplicar preguntas que quiscú pot ferse en lo for de llur conciencia, ahont es aquell carácter catalá que tenint per guia en tots los moments de la pública y privada existencia lo cumpliment del deber, no tranzigia ab ell pera tot lo del mon? Los sentiments de familia, de patria, lo desitg de enriquirse ab la perseverancia en lo treball, de fundar una casa, de conservar y aumentar la que nostres pares nos llegaren, existeixen avuy? ¿Vivim contents per ventura en lo recó de mon ahont naixerem? ¿Renunciam gustosos als honors, als plahers, á la vida de ciutat, ab tal de economisar pera engrandir la propietat que heretarem, de veure creixer lo arbre ab la suor de nostre front regat, de donar á nostres fills l'exemple y bons consells que de nostres pares reberem, aplegats á rans del foch de la llar sagrada? ¿Ahont es avuy la llar? Y donchs, si res existeix, com no sia en recort, ó per lo manco, mes que á mitjas esborrat, de tot quant constituia lo carácter y fesomia del poble catalá, com se vol que Catalunya sia la Catalunya d' antany? ¿Com se vol que tinga vida propia com la tingué un altre temps?

Contentempnos, y farem prou, trevallant en que no acaben de esborrarse las faccions mes pronunciadas de nostra especial fesomia; siam contents y vulgam esser provincia distingida dintre la nacionalitat espanyola, y pus obra de casament fou la unió, procehim com proceheixen los qui prudents y ben educats, tot soportant las genialitats del conjugue respectiu, ab sa prudencia y son exemple procuran ferlo á sas costums sens transigir ab res que semblarse puga á servilisme y humiliació. Obrant d' altra manera es molt fácil caure en lo divorci, y francament te poquíssim de envejable la situació dels que viuhen divorciats.

GAYETÁ VIDAL.

Barcelona 27 de febrer.

TEATRE CATALÁ.

L' AGRAHIMENT.

Comedia en tres actes y en vers, original de

EN JOAQUIM RIERA.

Ab aquesta obra son ja tres les estrenades enguany en lo que va de temporada en lo Teatre Romea y si bè son regular en número per lo que estavam acostumats en altres anteriors, no son pas en conjunt d' un resultat mediat y positiu gayre notable, perque bè pot dirse d' elles que cap quedará com á modelo per al demá, ni menys encara que 'ns les revivarán en nostra imaginació lo recort de un éxit extraordinari y llegítim per les condicions poétiques y dramátiques ab que se presentaren engalanades.

En veritat que de totes elles la derrerament estrenada, es la que mes y mellors condicions literaries revesteix, y si un éxit menys ruidós que les altres ha esdevingut de son estreno, de segur que un crítich desapassionat al fer una tria entre elles, sense tenir en compte y sense ferse eco del fallo dictat per aquell tribunal inapelable, compost heterogeni dels elements mes encontrats, que anomenam públich, posaria en primer terme aquella de que parlam per lo sans de sos principis literaris, per l' independencia artística de que ha donat proves l' autor no enmotllantse al gust tant sapigut y bescantat del públich, y per lo ajustada que va la forma de l' obra á la idea que presidia en l' imaginació de l' autor al pensarla y al concébrela.

L' obra no es lo fruyt soberch d' un geni dramátich de primer ordre, mes es filla d' un talent observador y d' un cor de poeta que sent intuitivament les passions que idealisa ab justesa y sense exagerarles. Allí no hi ha les sorpreses dramátiques y teatrals que conmohuen y trasportan al espectador, ja per l'entussiasme, ja per lo terror que l'hi produeix una escena ó situació culminant, ja per un concepte idea ó imatje que l' hi enlayre l' imaginació, sense adonarsen, deixantli entreveure espays que solzament los génis guaytan y escorcollan ab mirada ferma; empero no hi ha en

ella una frase, no hi ha una idea descentrada de l' esfera ahont se desenrotlla; tothom parla com es just ho fassa y sent com es lógich y natural al personatje que representa; no hi ha pajesetes que en sos parlaments amorosos demostren *coneixements* novelescos fins á l' alçaria de certes ridícules y mal educades fadrines de ciutat; no hi ha pajesos y jayos y fadrins que en ses converses acusen quan no la lleugeresa cínica d' un estudiant avispat per les situacions estretes y apurades en que s' ha vist, viciat per l' atmósfera dels cafés y dels balls afrancesats, la pobresa d' enteniment de l' home que ha viscut sempre entre terrosos y que la vista del objecte mes natural l' hi desperta ideyes xavacanes y ridícules, tothom en ella s' expressa com á llur situació l' hi cal, del carácter de l' encontrada ahont vihuen ne trahuen imatjes per á poguer idealisar y descríurer ab concisió lo sentiment de que están possehits, de sos mots se 'n pot traure clarament la posició social que ocupan, l' educació que han rebuda, lo carácter y tremp de la seua ánima y fins y tot la mena de traballs á que se dedican, perqué es una bona veritat que la feyna cotidiana de l' home aixis com segella son cos á voltes d' una manera fatal, també en son esperit desperta sentiments, en sa imaginació ideyes y posa en sos llávis paráules verament originals y á ella propiament adecuades y no gayre propicies á confóndres.

Lo públich del teatre catalá que está acostumat, salvo rares escepcions, á veure en escena pajesos que solzament ne tenen lo trajo, quadros de costums que semblan les de Catalunya tal com una comparsa de disfresses pot semblarse á una realitat; lo públich que s' ha format un ideal en sa imaginació de tipos y de usances de la terra que may han estat nostres, al contemplar la veritat d' açó sense mica d' exageració trasportat á l' escena, ho ha trobat, ho ha degut trobarho fret y sensa vida; mes en aquí hi veyem nosaltres l' independencia artística del Sr. Riera que no ha volgut doblegarse á lo tan continuament expressat ab sos picaments de mans pe' 'l públich y que per altre part hauria desdit de l' autor de *L' historia d' un pagés* y del que ab quadros bellíssims, vetllades entorn de la catalana llar, n' ha descrita galanament y endreçantho al poble *L' historia del siti de Gerona*.

Es força convenir emperó que 'l cos de l' obra no te pas la virilitat dramática que fora de desitjar per á que en son desenrotllament esdevinguessen situacions notables ab tot y no apartarse del carácter genuí de la comedia, y encara que sia digne de menció que ab la senzillesa de l' argument hage trobat l' autor ab son enginy medi de refugir en totes les escenes la llanguidesa que obres d' aytal mena revesteixen sempre, es un defecte aquest que debilitá l' éxit y que, ajuntantlo al provinent de portar fins á son derrer límit d' espressió lo sentiment que constitueix la base de l' obra, y que motivant dues escenes més d'una mica repulsives, una en lo primer acte y l' altra en lo segon, falseja ensemps en certs llochs dos carácters, precisament los dels dos fadrins, per lo que resultan desiguals en lo transcurs de la comedia, pot dirse que son los que mes notablement s' acusan en la concepció de ella.

L' exposició de l' argument feta ab claretat y senzillesa, es molt superior al desenrotllament y mes encara al desenllás, lo que es un mal per al conjunt, perqué va de mes á menys al enrevés de lo que es de desitjar en tota obra dramática; defecte aquest de execució que pot ben aparellarse al que 'n resulta de haber sigut tractats y estudiats per l' autor ab mes amor los personatjes secundaris que no pas los principals per al argument de la comedia.

Pot provenir açó de que haventse apoderat l' autor ab carinyo del moliner y lo pastor que arrodoneixen lo quadro per ell ideat, veyentlos nous y originals, hage descuydats los altres per esser d' aquells comuns y que poch se prestan á l' idealisació dramática, y si bè n' ha reportat un benefici en conjunt nostre teatre, puig d' esta manera conta ab dos tipos més, dues veritables creacions dibuixades ab un' amor y gust imponderables; lo mateix autor, aquí per açó enviam nostra franca enhorabona, n' ha sortit perjudicat en resultat final perqué l' hi enfosqueixen los principals personatjes y l' hi destrueixen l' armonia tónica del conjunt, esmentant tothom á 'n ells y ses dites y pensaments, mentres s' oblidan del protagonista tant descuydadament indicat per l' autor, com á individualitat dramática, com fredament interpretat per l' actor qui 'l representa.

Lo desenllás de l' obra, ab l' afany de soptar al públich ja sia per á seguir lo consell de certs autors que aixis dihuen que requereix esser, ja sia perque essent de aquells que per sa poca novetat no es impensat, l' autor lo precipita valentne de menys quasi bè tot lo ters acte, que resulta una mica desproporcionat per extensió en comparansa als anteriors.

Tots aquests defectes indicats están ab exés coberts per belleses de forma d' istil y de llenguatje que 'n tota l' obra y en especial en lo primer acte se vehuen sembrades ab abundosa má; lo llenguatje sense esser mica arcáich es purista y catalá de bona mena, los versos pot ser sense escepció corresponen tots al tirat dramátich á que venen destinats, fugint d' aquell lirisme de mal gust que s' apodera á corre cuyta de nostra escena per á desnaturalisarla; escenes hi ha qual tallat es correctíssim y digne de servir com á exemple per lo catalanes, y encara que sia opinió purament nostra havem de confessar que no vejem ab gens de gust empleats los versos endecasílabo en algunes escenes perqué aixecan la comedia á un to que no l' hi correspon; y encara que cert poeta, preclar geni drámatich castellá, darrerament finat los usés, y ell mateix espliqués en una de ses aplaudides obres que havent fet la provatura no l' hi havia eixit mal, nos refermen en lo dit avans y creyem que boy la desnaturalisa fugir de l' octosílabo.

L' execució de l' obra en conjunt no podia eixir mellor; lo Sr. Parreño com á director d' escena y al plegat com á actor ha estat á molta alçaria; la Srta. Cazurro en son paper pot dirse que ha fet una de les mellors interpretacions de sa tot just començada carrera artística; del Sr. Fontova y Clucellas quasi bè res pot dirsen, es forsa veure 'ls per admirarlos; en detall y enconjunt s'han enmotllat tant plásticament als personatjes que representan que'ls donan la forsa, lo color y la vida d' una individualitat vivent; los demés encare que fredament contribuíren al bon efecte de l' obra.

R.

NOVAS.

L' inspirat poeta y músich catalá En Joseph Anselm Clavé ha baxat al sepulcre; la Redacció de La Renaxensa confon sas llágrimas á las moltas que vessa Barcelona per la pérdua del regenerador de las classes obrera y menestrala de Catalunya, y á fi de honrar sa memoria com se mereix comensa en est número una série d' artícles deguts á la ploma de D. Celestí Barallat y Falguera.

—

La societat *La Jove Catalunya* celebrará la sessió inaugural de reglament en la vetllada del 7 de mars. També dita societat ha resolt consagrar una altra sessió en honra de D. Anselm Clavé. Ja enterarém á nostres lectors del dia y lloch en que dega verificarse.

—

En un dels ánguls del baluart de S. Francesch que s' está enderrocant en la actualitat, pera donar lloch á la construcció de la cloaca que deu desviar las ayguas que desembocan al peu de la Muralla del mar, hi ha empotrada una lápida bastant inteligible, apesar de son mal estat, la qual fa segurament referencia á la época de la construcció de dit baluart, y es per lo mateix digne de ser conservada. Suplicariam, donchs, que per qui corresponga se posés especial cuydado en no malmétrerla al arrancarla del lloch ahont eczisteix actualment, y se 'n fes entrega á alguna de las Corporacions que tenen organisats museos lapidaris, ó 's guardés en altre lloch digne.

—

Está ja molt avansada l' impresió del volum dels Jochs florals corresponent al any passat.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.